

KONTINUITA VÝVOJA SLOVENSKEJ HUDOBNEJ TVORBY

Prinášame plné znenie referátu, ktorý autor Milan Adamčiak predniesol na výročnom plenárnom zasadnutí členov Zväzu slovenských skladateľov 12. februára 1985.

Ak vezmeme do úvahy skutočnosť, že slovenská hudba sa v predvojnových rokoch formovala akoby v zákulisi slovenského kultúrneho diania a v rokoch tzv. slovenského štátu doslova v úplnej izolovanosti, vynára sa pred nami kontext, ktorý nebol závideniahodný. Po oslobodení Československa Sovietskou armádou už v rokoch 1945-48 dochádza k vyhranenému fungovaniu hudobnej tvorby na báze autonómnej národnej kultúry v novom bratskom štáte Čechov a Slovákov. Na otvorenom pódii, ktoré postupom času nadobúdalo dispozície oprávneného a cieľavedomého pôsobenia pred celou kultúrnou verejnosťou, sa vynárali a profilovali nové, tvárne perspektívy hudobnej tvorby a jej spoločenského dosahu.

Nedávna tradícia zanechala za sebou rad diel, o ktoré sa slovenská hudobná tvorba po oslobodení mohla oprieť a nachádzať v nich pevné, ideovo i esteticky presvedčivé základy pre svoj ďalší rozvoj. Skladateľský front, ktorý v rokoch štyridsiatych predstavuje už niekoľko generácií profesionálne školených umelcov, obsahhol pomerne širokú paletu hudobného výrazu, žánrové i obsahové bohatstvo, ktoré v priebehu nasledujúcich rokov demonštrovalo základnú os vývoja slovenskej hudby — po desaťročia manifestovanú ako novákovská tradícia. Charakterizuje ju podmienenosť národnými tradíciami, akcent na zvládnutie klasickej skladateľskej techniky, dôkladnosť kompozičnej stavby, dôslednosť v sledovaní a rozvíjaní obsahového zameru. Nemenej dominantným bol dôraz na melodičnosť, harmonickú a inštrumentálnu farebnosť, inklínujúcu k impresívnosti; ale i romantizujúca zanietenosť a sugestivnosť výrazu. Zdôrazňovanie veľkej morálnej pôsobivosti tvorby prirodzeným spôsobom viedlo k aktívnemu spoločenskému dosahu hudobného umenia, k vystupňovaniu súvislosti základnej vývojovej línie hudobnej tvorby s národným kultúrnym dedičstvom, v nadväznosti na tvorbu protagonistov a nestorov slovenskej národnej hudby.

Po výrazovej stránke tu dominujú zhruba tri základné orientácie, prepojené vzájomnými väzbami: rustikálnosť, introvertnosť a programovosť. Prvá z nich pramení z očarenia slovenskou prírodou, slovenským vidiekom, prostým ľudovým — predovšetkým piesňovým a tanečným — prejavom a neraz aj podfarbená lyrickým či baladickým tónom. Manifestuje vlastne onen akcent na národné. Introvertnosť, či skôr intencija k autobiografičnosti, k subjektívnemu, viac alebo menej individualizovanému posolstvu vedie k vytvoreniu polarity impresívneho a expresívneho gesta, ktorá nadlho poznamenáva tvorbu nejedného autora. Napokon, programovosť, vyrastajúca z odkazu hudobného romantizmu, poskytovala dielam evidentný obsahový náboj, ktorý zabezpečoval kontakt s publikom, vyhranenosť myšlienkového konceptu a akcent na evolučnosť hudobného procesu a jeho väzby na spoločenskú prax.

Práve z posledne menovaného faktora skladateľskej orientácie štyridsiatych rokov sa rodila slovenská hudba prvých povojnových rokov, reagujúca na jednej strane na bezprostrednú minulosť (zážitky z vojnových udalostí, reflektovanie oslobodzovacieho hnutia, zápasu o národnú identitu). Zo strany druhej sa v orientácii na programovosť vynára projektívny skladateľský výpovedi, reflektovanie novej prítomnosti. Kdesi tu sa rodia heroické, hymnické, monumentalizujúci tón slovenského symfonizmu, ale i hlboký psychologizujúci ponor do myslenia, čítania a konania súčasného človeka, odrážajúci sa najmä v komornej tvorbe. Kdesi tu sa

profiluje i hierarchia hudobných žánrov a foriem, ktorá — podobne ako vyhranenosť štýlového záberu — nadlho poznamenala slovenskú hudobnú tvorbu.

V povojnovej a najmä v po februárovej demokratizačnej orientácii kultúrnej politiky sa slovenská hudobná tvorba rozvíja v úsilí po spojení evidentnej programovosti jednoznačného ideového charakteru s výraznou ľudovou melodicoritmicky akcentovanou dikciou, s intenciou heroizovať a oslavovať súčasnosť a jej optimistickú, mierovú a budovateľskú atmosféru. Je prirodzené, že tento typ programovosti a vôbec celkového záberu hudobného diania v päťdesiatych rokoch si vyžiadal viaceré formy zjednodušenia, oprostia hudobného výrazu i kompozičnej skladby, ktorá bola orientovaná priamočiaro a svojím spôsobom bezkonfliktné. Základná tendencia slovenskej hudobnej tvorby nadobudla v tomto období charakter príklonu k nomosu, k zákonu či kódexu, ktorý mal zabezpečovať jej objektivizujúce záväzné pôsobenie. Prirodzene, že na tejto báze sa formovali i individualizované skladateľské poetiky, usilujúce nielen o zmapovanie terénu, ktorý sa predostieral ako samozrejmy, ale prenikajú i do polôh, ktoré v slovenskej hudbe zohrávali svoju úlohu dávnejšie, respektíve ktoré súviseli s aktuálnym dianím v európskej súčasnej hudbe.

Na jednej strane proces demokratizácie hudobnej kultúry viedol ku kvantitatívnemu rastu novej tvorby a jej spoločenského dosahu, na strane druhej limitoval hierarchiu žánrov a skladateľských poetík natoľko, že sa vyhranili kvalitatívne nové a na svoju dobu i vzhľadom k svojej spoločenskej funkcii progresívne žánre, ktoré obohatili vtedajší skladateľský záber — kantáta, budovateľská pieseň, skladby pre folklórne súbory... Vedľa symfonickej básne sa profilujú predovšetkým vokálno-inštrumentálne kompozície, teda skladby, u ktorých slovo zabezpečovalo, prípadne intenzifikovalo ideovo obsahový náboj skladateľskej výpovede. Zároveň sa profiluje typ modernej národnej opery, vynárajú sa prvé baletné i koncertantné súčasné kompozície.

Slovenská hudba v polovici päťdesiatych rokov má vybudované široké žánrové a druhové spektrum, ktoré obsahovalo prakticky všetky klasicke formy, svojím spôsobom špecifikované spoločenskou potrebou, oným objektivizačným a demokratizačným úsilím, ktorého sa zúčastnilo viacero skladateľských generácií. Istá dehierarchia v kodifikovanej skladateľskej orientácii vnesla do slovenskej hudby druhá polovica päťdesiatych rokov. Skutočnosť, že v tomto období umelecky dozrieval rad skladateľov k vyhranenému prejavu, viedla k vzniku kompozičným, ktoré sa dnes považujú za reprezentatívne pre viacero skladateľských osobností. Zároveň, k 15. výročiu SNP vznikol rad výraznejšie individualizovaných skladateľských výpovedí, ktoré znamenali nápadný kvalitatívny prínos práve voči spomínanej, neraz šablónovitej objektivizačnej intencii spoločenského dosahu novej tvorby.

Nástup novej skladateľskej generácie koncom päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov vnesol do slovenskej hudby novú vlnu, ktorá sme si zvykli charakterizovať zvýšeným záujmom o súčasné svetové hudobné dianie, o nadväznosť na schönbergovské, webernovské a postwebernovské tendencie hudby dvadsiateho storočia. Toto vyhranené a exponované vymedzenie záujmu o kompozičné prostriedky novej hudby bolo však svojím spôsobom zjednodušené a nepriaznivo ovplyvnilo predovšetkým generačné a medzigeneračné vzťahy v skladateľskom

fronte. Problém sa vynoril i vo vyhranenosti kvázi jednotnej štýlovej platformy, ktorá manifestovala objektivizačné úsilie. Dialektické vyústenie tejto pozície slovenskej hudobnej (a nielen hudobnej) tvorby viedlo k svojmu protikladu: k akcentu na individualizovaný umelecký prejav, k nadväznosti na viaceré diferencované línie vývoja súčasnej hudby, k zmene vzťahov voči domácej kultúrnej dedičstvu.

Avízo týchto individualizačných tendencií nebolo len vo vystúpeniach mladých skladateľov z konca štyridsiatych rokov, ale bolo podmienené i rozširujúcim sa skladateľským záberom, zvládnutím domáceho, národného terénu, ktorý nadobudol charakter už vyspelej hudobnej kultúry. A táto potrebovala otvorenosť nielen smerom dovnútra, ale i von, voči svetu, voči hudobnej kultúre okolitých krajín. Reakcia na objektivizačné úsilie, ktoré akoby monopolizovalo sklada-

TNSHT sa bilanciou i podnetom do ďalšej tvorivej práce skladateľov. Záber z TNSHT '85 približuje nár. um. D. Karďoša (v strede) a dirigenta B. Režucha (vľavo). Snímka: P. Procházka

teľský prejav, najmä štýlovú orientáciu tvorby, sa ostatne prejavilo vovnútri nastupujúcej generácie, v diskusií nad dielom, ktoré potenciálne obsahovalo rysy polyštýlovosti, výrazovej nejednoty, a pritom inklinovalo skôr k onému „staršiemu“ objektivizačnému trendu.

Triest nastala i z pocitu rôznej individuálne chápanej voľnosti, ktorú koniec päťdesiatych rokov vnesol do kultúrneho diania.

Skladateľský front bol v šesťdesiatych rokoch reprezentovaný prejavom generácií, ktoré mali vyhranené názory na tvorbu, jej kontexty a funkcie. Obrat k individualizovaným riešeniam kompozície, k hľadaniu a zvládnutiu výrazových prostriedkov, ktoré mali nielen vytvoriť kontakt s aktuálnym európskym hudobným dianím (skladateľskými technikami, ale i festivalovými podujatiami), ale aj obohatiť „slovník“ súčasného tvorcu, viedol v priebehu viac než jedného desaťročia v slovenskej hudobnej tvorbe k profilácii zámerne individualizovaných skladateľských poetík, k autorským konceptom. Ich bázou už neboli len domáce tridsiate roky a orientácia na klasikov hudby 20. storočia, ale i nadväznosť na intencie, ktoré nemali v domácich podmienkach dostatočný dopad v nedávnej minulosti.

Skladateľský prejav v šesťdesiatych rokoch sa modifikoval podľa toho, kde a ako silne pôsobili tieto nadväznosti, kde a do akej miery prevažoval individualizovaný autorský koncept, ktorý mohol disponovať poznávaním nielen širšieho fondu hudobného dedičstva moderny 20. storočia, ale i sčistením sa na tú-ktorá konkrétnu jeho líniu či fáz. Tak sa do slovenskej hudobnej tvorby dostal vedľa V. Nováka, Bartóka a Šostakoviča prednádávnom a menej nápadne Honeggera a Stravinskij, Hindemith, Schönberg a Janáček, o nedlho Prokofiev, Lutoslawski i Webern...

Onen manifestačný nástup nových výrazových prostriedkov i experimenty s hudobnou formou vzbudili zdanie ortodoxnosti v „otvorenosti“ ku vzorom, k situácii, ktorá zväzuje ruky a nedovoľuje prejavovať sa naplno inak než príslušnosťou k nejakému „izmu“. Nadšenie pre nové obzory a perspektívy je prirodzeným spôsobom sprevádzané akcentom na novosť i na jej stimuly. V slovenskej hudobnej tvorbe sa pomerne skoro jedno-

značnosť dodekafónie, serializmu, aleatoriky či sonoristických tendencií transformovala do podôb, ktoré nám dnes dovoľujú konštatovanie aktívneho, selektívneho a neortodoxného prístupu viacerých skladateľov voči modelom novej hudby, kontinuálnejšie zapadajú do profilu vývoja a kontextu tvorby toho-ktorého autora.

Stopy tohto zápasu a nové tváre a nové dimenzie slovenskej hudobnej tvorby evidujeme skôr pri formalistických prístupoch k tvorbe než k tvorbe samotnej, v ktorej prítomnosť kompozičného systému je samozrejmosťou. Kompozícia je konštrukciou, vždy a v akejkolvek podobe nutne demonštruje varietu „slovníka a syntaxe“, zvolených, selektívne organizovaných prvkov a typov operácií. Voľba a spôsob poriadania hudobných prostriedkov vytvárajú nielen vnútorné štruktúrne vzťahy, ale poskytujú skladateľskej výpovedi i

jej individualizovanú identitu. Miera jej pádnosti sa však manifestuje až v externých kontaktoch, v hudobnokomunikačnom procese či akte, kde dáva svoj zmysel a význam, kde zohráva svoju spoločenskú funkciu a predostiera posolstvo o realite. Odhaľovanie tohto kontextu, adresnosti a konkrétnej „hudobnej tvorby“ dovedlo slovenskú hudbu k (neraz až prílišnému) zdôrazňovaniu komunikatívnej skladieb. Odzrkadlilo sa v skladateľských poetikách sedemdesiatych rokov v podobe akcentu na obsahový, sémantický potenciál použitých výrazových prostriedkov. Po ich zmapovaní, pleonazme a akoby klasifikácii vo vyhranených kompozíciách nastupuje selekcia, redukcia, koncentrovanosť na tú či onú varietu prostriedkov a ich využitia v takej miere, ktorá zabezpečuje ich komunikačný dopad.

Slovenská hudobná tvorba sa v sedemdesiatych rokoch poučená z krízového vývoja ocitla v sebareflexii so sklonom k striedmosti. Nástup novej skladateľskej generácie ju predstrel na svoj spôsob, vo svojskom videní súvislosti a nadväznosti na tradície, tentokrát ponímané o niečo širšie než kedykoľvek predtým. V tvorbe iných sa objavuje sústredenosť, redukcia nielen materiálu, ale i koncentrovanosť výrazu na jednu či pár základných polôh. Slovenskú hudbu už nedefinuje len rustikálnosť, baladickosť, patetizmus či autobiografičnosť a vôbec emotivnosť výpovedí. Objavuje sa i „národný“ prístup k dodekafónii, dramaticky účinné využitie sonorických prostriedkov, ale i pádnosť organicky organizovanej aleatoriky, nuansovanosť výrazových kvalít serializovaných tónových skupín... Pozornosť sa venuje korelácii myšlienky a prostriedkov, ich selekcii, ktorá umocňuje autorský zámer — akoby bez ohľadu na ich pôvod, pretože prostriedky a operácie sa „udomácnili“ priamo v hudobnej komunikácii. A keďže sa hovorí o nadväznosti (a v nadväznosti sa tvorí) na domáce tradície, pretavuje sa i prístup ku folklóru, ktorý zasiahol všetky skladateľské generácie. Novum je postavené na konfrontácii s vedeckou, etnomuzikologickou konzultáciou. Oživuje záujem skladateľov i muzikológov o pramene slovenskej hudobnej kultúry, o nestorov i zabádaných „outsiderov“ slovenskej hudby a hudobnej moderny. Vedľa novákovskej tradície sa

vynára moyzesovská, bellovska, ale i nadväznosť na odkaz J. Suka, L. Janáčka, F. Kafendu, A. Albrechta. Objavujú sa manifestačné počty klasikom hudby 20. storočia (Honeggerovi, Stravinskému, Šostakovičovi), vôbec majstrom hudby (Schütz, Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Skriabin...) a tvorcom kultúry našej civilizácie (Kopernik, Majster Pavol z Levoče, Björnson, atď.). Ďaleko bezprostrednejšie a tvárnejšie demonštrujú skladatelia svoj vzťah k revolučným a pokrokovým tradíciami nášho národa, k národnoslobodzovaciemu zápasu a budovaniu socialistickej prítomnosti. Hymnizmus a heroičnosť angažovaných výpovedí nadobúda nové dimenzie, ktoré možno definovať zvrátením, presvedčivosťou, spontánnejšou osobnou zainteresovanosťou na súčasnom i historickom dianí nášho národa i v nadnárodných súvislostiach.

Spektrum hudobných druhov a žánrov sa diferencuje a obohacuje o také podoby, ktoré sú vyvolané vedeckotechnickým progresom — rozhlasové žánre, televízna opera; elektroakustická tvorba so svojou temer dvadsaťročnou tradíciou sa zblízuje s inštrumentálnym prejavom. Hierarchiu foriem, ktorá demonštrovala predchádzajúce desaťročia, striada rovnocnosť, vyvolaná k životu o. i. Prehliadkami novej slovenskej hudobnej tvorby. Silné interpretačné zázemie sólistov — spevákov i inštrumentalistov, komorných súborov, orchestrov i hudobnodramatických telies a zborov — motivuje vznik desiatok kompozičii, ktoré aktivizujú vzťah skladateľa a interpretov a obohacujú technické dispozície tvorby. K intenzifikácii dochádza v akceptovaní česko-slovenského kultúrneho kontextu i v konfrontácii s tvorbou krajín socialistického spoločenstva. Polyštýlovosť, ktorá v uplynulom desaťročí bola okrajovou či provokatívnou záležitosťou sa v priebehu sedemdesiatych rokov kodifikuje ako samozrejmosť, vyplývajúca z povahy hudobného materiálu i možnosti voľby adekvátnych prostriedkov voči výpovedi a jej obsahovému záberu či subjektívnym dispozíciami jednotlivých tvorcov. Vedomie kontextu a kontinuity zohráva prím.

Súčasnosť, osemdesiate roky, pokračuje v týchto intenciách ku kontextu, k spoločenskej zainteresovanosti, k rozširovaniu a prehlibovaniu spektra výrazu. Skutočnosť, že v súčasnosti tu pôsobí niekoľko desiatok skladateľov rôznych vekových vrstiev a s rôznou doménu svojho skladateľského záujmu, zabezpečuje súčasnej slovenskej hudobnej tvorbe vznik radu reprezentatívnych diel umelecky zreých osobností i skladieb, ktoré obohacujú slovenskú hudobnú fondu o nové či ďalšie horizonty. V tvorbe najmladšej skladateľskej generácie, ktorá figuruje v kontexte domácej pôdy skôr nenápadne než manifestačne, badáme nadväznosť nielen na široku spektra tradícií hudby 20. storočia, či dávnejšej minulosti s romantizujúcim a tonalizujúcim nádychom, ale i selekciu prostriedkov, udomácnených v žánroch z oblasti džezu, beatovej a rockovej hudby. Tendencie po zvládnutí terénu, zmapovaní hudobných prostriedkov a ich elementárnych väzieb sú tu poznamenané skôr motiváciou výpovede, než jednoznačným demonštratívnym príklonom k módnym či moderným tendenciám „-izmov“ posledných desaťročí súčasnej svetovej hudby. Polyštýlovosť a medzigeneračné vzťahy ustupujú vzťahom voči kompozícii a jej posolstvu. Voči aktuálnosti a hĺbke presvedčivosti výpovede s atribútmi profesionálnosti, v ktorej nadväznosť na kultúrne dedičstvo v ľubovoľnej individualizovanej šírke figuruje pomaly už ako samozrejmosť. Pretože hlavným kritériom tvorby sa stala zodpovednosť tvorcu za dielo i kontext, ktorý v hudobnej kultúre a spoločnosti vôbec spoluvytvára.

HUDBOBNÝ ŽIVOT 85

Ročník XVII.
13. V. 1985
2. — Kčs

9

ZDENKO NOVÁČEK

HUDBA SO ŽIVOTOM - ŽIVOT S HUDBOU

Viacerí si pamätáme, že prvé povojnové roky boli zákonite naplnené našim obdivom k tým skladateľom, ktorí boli v priamom boji proti fašizmu, ukázali mnohé osobné hrdinstvá, prípadne položili svoje životy za nové spoločenské ideály. Táto etapa hlboko zasiahla do ľudských charakterov, okrem iného aj preto, že sa tu prvýkrát krystalizovali naše hlboké vzťahy k Sovietskemu zväzu a v samotnej tvorbe sa častejšie objavovala téma vďaky k sovietskej osloboditeľskej armáde.

V týchto rokoch, kedy začala prerastať národnodemokratická revolúcia v revolúciu socialistickú, sme mohli využiť viaceré princípy Košického vládneho programu, najmä jeho dôraz na rovnoprávnosť oboch našich národov a vytváranie podmienok pre rozvoj oboch národných kultúr. V 50. rokoch vstupoval do nášho života pocit vyššej umeleckej zodpovednosti a koncepcia Zväzu často zdôrazňovala dostatočný priestor pre novú tvorbu. Strana a umelecké zväzy kládli dôraz na nové výhodné podmienky pre prácu skladateľov, koncertných umelcov, ale i hudobných vedcov a kritikov. Do života vstupovala bežná prax, kedy mnohé veľké diela poukazovali na každodennú prácu a stvárnili život v najrozmanitejších situáciách. Zväz skladateľov zhromaždil už v tých rokoch silný kadrový potenciál, ktorý mohol ovplyvňovať všetky závažnejšie akcie celej hudobnej vzdelanosti.

Tvorba dokazovala, že socialistický realizmus je najvhodnejšie myslenie socialistickej prítomnosti. Táto pravda sa roky šírila v bojoch s niektorými idealistickými estetickými, venovali sme veľa práce dokazovaniu, že idealistické estetiky a ich svetonázorové východiská majú negatívny vplyv na tvorbu, prerušujú kontakty s tradíciou, utápajú sa v negativistických obsahoch, vylučujú kontrolu verejnosti, zahŕňajú umelca do osamelosti a zbavujú ho časti vlastnej dôstojnosti. Tieto princípy stáli v popredí viacerých vývojových etáp a posilňovali sa v názorových bojoch realizmu s idealistickým videním skutočnosti. Dnes môžeme vyhlásiť, že ojedinelé sympatie k idealistickým tendenciám značne ustúpili, že rozum vyzval nad momentálnymi módami a značne sa zvýšil spoločenský potenciál celej našej hudby.

Československá tvorba má veľmi široký akčný rádius, ktorý sa výstižne charakterizuje i v príslušných uzáveroch XVI. zjazdu KSČ a ktorý znova pripomenul na poslednom zjazde Zväzu vedúci straníckej a vládnej delegácie súd. Jozef Lenárt. Celý vývoj ukázal, že socialistická hudobná prítomnosť môže dobre upotrebiť viaceré únosné tendencie svetovej hudby nášho storočia, avšak treba ich dokonale pretriediť rozumom, svetonázorovým nadhľadom, citovým prehriatím prítomnosti a predovšetkým talentom. Hodnota talentu v našej dobe stúpala. Mohol by som to dokázať mnohými príkladmi a vždy by sa dokázalo, že talent predstavuje východiskový potenciál, na ktorý sa napája filozofický názor a morálna hodnota umelca. Socialistická spoločnosť pomerne rýchlo spoznáva, kedy sa umelecký talent nahrádza len príklonom k dočasnej móde alebo len technicistickou pracou.

Celý 40-ročný vývoj našej hudby poznamenáva snaha spojiť hudobné umenie so životom a neobísť možnosť hudobne ospievať, či vyjadriť viaceré stránky alebo kvality našej prítomnosti. Ak by sme pristúpili k našej tvorbe z hľadiska jej tematického rozvrstvenia, museli by sme vymenovať veľké množstvo skladieb, ktoré ospevujú inšpiratívnu úlohu KSČ alebo vďaka našim osloboditeľom. Máme mnohé skladby, kde spoznáme pocity nového hrdinstva, nadväzujeme sa vlastnenctvom, láskou k domovine, súdružskou spolupatričnosťou, alebo i mnohé skladby, ktoré spievajú rady pracujúcich pri rôznych spoločenských udalostiach. Máme veľa tvorby hlboko kontemplatívnej, hudby pre chvíle veľkého zamyslenia. Alebo si spomeňme na rôzne detské piesne a zbory, ktoré prinášajú čosi, čo spoločnosť predtým ne-

Snímka zo slávnostného zasadnutia Ústredného výboru ZČSS, na ktorej spoznáme tváre významných prominentov československého hudobného života, je zároveň dokumentom o dlhoročných vzájomných vzťahoch a spolupráci na československom hudobnokultúrnom fronte.

poznala. Tiež naša súčasná opera a balet hľadajú v zložitom tvorivom procese adekvátnu účinnosť a adresnosť, hoci — ako sa ukazuje — profilovanie socialistickej opery je mimoriadne zložitý problém, ktorý nemožno ohraničiť kratšou časovou dobou.

Naša skladateľská tvorba je početne veľmi bohatá a práve na najlepších dielach vidíme, že dávame umelcom dostatočné istoty a dostatočne široké možnosti. Umelecký talent sa vtedy uvoľňuje a ľahšie sa spája s ideovým presvedčením. Máme dnes desiatky svojráznych umeleckých osobností — významných vysokými oceneniami — a keď sa na celý náš umelecký front pozrieme generárne, naskytá sa zaujímavý obraz. Najstaršia generácia — dnešní sedemdesiatnici — nesie v sebe aktívnu účasť na prvých rokoch socialistickej revolúcie. Prevažná časť týchto tvorcov sa aktívne podieľala na profilovaní rokov, keď národnodemokratická revolúcia prerastala do revolúcie socialistickej a doba si vyžadovala nesmierne vypätie záujmov a jasný príklon k všetkému pokrokovému. Títo tvorcovia — ktorých historické zásluhy sú nepochybné — zažili blahodarné roky bezprostredného spojenia svojej tvorby s náladami širokých vrstiev, pocítili vo vlastnej práci historickú nevyhnutnosť novej situácie a podriadili sa z hĺbky vlastného presvedčenia týmto tendenciám. Sú to rozumní ľudia, ktorých slovo má vo Zväze stále významnú platnosť, najmä tam, kde sa zdôrazňuje význam socialistického ideálu, demokratickosti umenia a zodpovednosť umelca pred vlastným svedomím a celou dobou.

Generácia päťdesiatnikov a šesťdesiatnikov prežila sčasti spomínané historické zlomy a tí šťastlivejší dostali do vena ľudské a umelecké pocity, ktoré pozitívne ovplyvňujú ich myslenie a prácu. Táto generácia zachytila i zákonitý nástup určitého obdivu ku klasikom hudby 20. storočia. Cez túto početnú skupinu skladateľov, koncertných umelcov i teoretikov sa prehĺbili kontakty našej hudby s ďalšími hudobnými etnikami. Najlepší z tejto generácie vrstvy si vedeli štúdiom marxizmu-leninizmu a socialistických estetík umocniť svoju prácu a príklonili sa dôsledne k svojej dobe a prítomnosti. Z tejto skupiny máme už vo zväzových orgánoch rad významných funkcionárov, na ktorých sa možno spoľahnúť, možno im zveriť závažnejšie úlohy a tešiť sa z ich umeleckých výsledkov. Situácia je podobná v oboch národných kultúrach, i keď jednotlivé národné osobitosti sú pochopiteľne rozdielne.

Početná je i stredná generácia, ktorá — ako aj inde — naberá umelecký rozlet. Niektorí jej členovia sa už stali umelecky prešadiť, vie sa o ich umeleckej práci, poznáme ich názory a hlboko presvedčenia a operame sa o nich najmä v komisiách a všade tam, kde sa uvažuje o kadrových zálohách. Mladým umelcom treba pomáhať, ukazovať im verejne dôveru a každé zrno vydarenej umeleckej práce brať do úvahy v celom širšom kontexte. Táto veková kategória si prehľbuje kontakty k svojej vrcholnej ideovej organizácii a dosahuje mnohé pozitívne výsledky. Najmladšia generácia vlna sa začína prikláňať k umeleckej jednoduchosti a najbližšie roky ukážu, aký potenciál bude mať naša spoločnosť k dispozícii.

Celé členstvo Zväzu československých skladateľov je oboznámené s umelecko-ideovým programom, pričom zvlášť zdôrazňujeme, že zložitá medzinárodná situácia si vyžaduje všestranný príklon k vysokým humanistickým ideálom, pokroku a historickej pravde. Nemyslíme si, že sa všetko podarilo, ale sme presvedčení, že vystupujeme ako hrdí nasledovníci našich veľkých predchodcov a že nikto nemôže nevidieť, že súčasná československá hudobná vzdelanosť sa uplatňuje v celosvetovom kontexte, má svojich obdivovateľov, propagátorov a ozajstných priateľov. To je naša služba socialistickej spoločnosti, to je náš dar pokroku a veľkým ideálom.

Zatiaľ som mal na mysli predovšetkým tzv. vážnu hudbu. Zväz venuje veľkú pozornosť i otázkam tzv. zábavnej hudby. Osobitné zasadnutie Ústredného výboru ZČSS prispelo k ujasňovaniu zložitých otázok. Táto hudba sa veľmi široko rozvetvuje a ľahko sa do nej dostávajú rozmanité pseudohodnoty alebo dočasná móda. Obrovská požadovaná produkcia tohto „úžitkového umenia“ má za následok, že sa popri kvalitných tvorcov môžu uplatňovať i ľudia slabšieho vzdelania, ba i ľudia na okraji diletantizmu. Vývin tejto tvorby značne sťažuje osobný vkus, sympatie redaktorov veľkých masovo-komunikačných prostriedkov a vydavateľstiev, záujmy amatérov a pomerne málo vyvinutá estetika, u ktorej nie sú dôsledne rozpracované najmä hodnotové kategórie. Na spomínanom úseku sa vyvíja veľa úsilia, hoci to niekedy bezprostredne nevidno. Zdôrazňujeme tu nutnosť prehĺbvanie estetického myslenia a rozohrávanie pravidiel zdravého vkusu a umelecko-ideovej únosnosti. V žiadnom prípade ani tu nestál ZČSS na platforme úzkoprsého konzervatizmu, avšak nazdávame sa, že treba znova a znova de-

finovať umelecký vkus, ktorý vychádza zo známeho príklonu našich národov k melodike, uznávanej vyváženosti hudby a textu a k prirodzenému prednesu.

Práca v tejto oblasti vlastne nikdy nekončí, nastupujú nové generácie tvorcov a staré, vyriešené problémy sa riešia znova. Okrem toho pristupujú nové problémy, ktoré k nám prenikajú zo sveta, alebo ich prináša samotný vývoj. Vcelku však platí, že československá zábavná hudba v širokej variabilite má mnohé nesporné hodnoty, niekoľko invenčne silných autorov a miestami dosahuje vlastnú umeleckú tvár.

V priebehu štyroch desaťročí sme vždy zdôrazňovali, aby hudba ešte výraznejšie vstupovala do života. Mohli sme to dokonca chápať ako výzvu pre členov a žiadosť na rôzne medzičlánky. Musíme sa usilovať o to, aby sa vydarené skladby ozaj dostali k tomu, pre koho sú napísané. Naše upozorňovanie na najvydarenejšie skladby vlastne nikdy neprestáva. Považujeme za správne, že oba národné hudobné fondy hľadajú nové formy, ako propagovať našu tvorbu. Táto aktivita prehľbuje spoločenskú účinnosť našej hudby. Snažíme sa odporúčať rozhlasu a televízii mnohé významné novinky, aby ozajstné hodnoty prenikli do štruktúr ich vysielania. Čím je toto prepojenie užšie a obe strany si viac rozumejú, tým je to osoznejšie i pre našu prácu.

Celou zväzovou politikou prelínajú sa teda esteticko-ideové a organizačné otázky, ktoré treba sledovať s najvyšším citom a najvyšším ohľadom na prácu jednotlivých členov. Každá inštitúcia je vtedy silná, ak je schopná hodnotiť situácie a činy z reálneho hľadiska. V tom zmysle poskytujeme stovky konzultácií rôznym súťažiam, významným hudobným festivalom, dramaturgickým komisiám a edičným radám, okrem iného i krajom. Usilujeme sa, aby sa súčasná československá tvorba lepšie zhodnotila, významovo rozdielencovala a aby každého tvorca stimulovala kritika závažnejšími postrehmi, podľa ktorých by sa mohol zorientovať, alebo aspoň rozmyšľať v širších kontextoch. Tento proces vzájomného ovplyvňovania vysoko kvalifikovanej hudobnej kritiky a jednotlivých autorov sa zďaleka neukončil, skôr sa mi vidí, že je viac v začiatkoch.

Členovia nášho Zväzu sú vcelku veľmi usilovní a prísun novej tvorby do života je pomerne veľký. Pribúdajú stále nové a nové diela, v ktorých sa odráža naša kultúrna politika a talentový potenciál. Pomerne veľká je tiež koncertná aktivita. Poprední koncertní umelci vyvážajú hodnoty svojej práce do sveta a neraz prebojovali pred svetovým obecnstvom aj skladby svojich súčasníkov. Odborná kritika zatiaľ nestačí dost kvalifikovane všetky nové skladby a koncertné výkony posúdiť, a tak zostávajú určité resty. Zväz sa snaží prehľbovať funkciu hudobnej kritiky, čomu slúžia predovšetkým hudobné semináre a rôzne aktivity. Nemožno však podceňovať, že mnohé články a kritiky už nepomohli triedeniu hodnôt, rozdielencovaniu estetických postojov, a tak prispeli k rozvoju našej súčasnej hudby.

Kto celé dianie sleduje, nemôže mu uniknúť niekoľko závažných konštatovaní. **Súčasná československá hudba už nemôže chýbať v našom živote**, náš ľud ju potrebuje a cíti k nej určitú náklonnosť. Cez hudbu prenikáme do sveta, a to i tam, kde sa vyskytujú rôzne zádrhele. **Cez hudbu upevňujeme vyššiu jednotu socialistických krajín**. Často práve hudobná reč tlmí pohľad do duše partnerského národa a človek práve cez hudbu chápe jeho vzťah k životu, jeho svojráznosti a vysoký humanizmus.

Národné zväzy i federálny skladateľský zväz neľutovali nikdy žiadnej námahy, aby zvládli úlohy, čo im spoločnosť zverila, prípadne predznamenovali nové myslenie, ktoré každá spoločnosť potrebuje a ktoré sa postupne presadzuje v živote.

(Pokračovanie na 3. str.)